

VĒRDIŅAM 500

500 YEARS
OF LIVONIAN FERDING

LATVIJAS BANKA
EIROSISTĒMA

Informācija pa tālruni 67022434. Information by phone +371 67022434.
info@bank.lv www.bank.lv

Latviešu rakstnieka Kārļa Skalbes (1879–1945) "Pasaka par vērdiņu" (1912) ir vēstījums par to, kā trūcīgais pirtnieks Ansis negaidīti atrod vērdiņu, kas, iztērēts būdams, atkal atgriežas saimnieka kabatā. Alkatības pārņemtais Ansis visu dzīvi vada, tērējot un tērējot šo brīnumvērdiņu. Viņš gan kļūst neticami bagāts un visu apskaušs, tomēr, labumus raušot, pat veco māti atstājis trūkumcietējas postam. Vērdiņš Ansim gandarījumu tā arī neatnes, un naudas gabalu atgūst velns, tā patiesais saimnieks. Pasaka ar gudru pamācību saistīt savas intereses un guvumus ar līdzcilvēku vajadzībām tapusi laikā, kad vērdiņš bija sastopams vien tautas garamantu un muzeju krājumos.

Livonijas Konfederācijas laikam piederīgās monētas nosaukums ir vācu cilmes (*ferding*; viduslejasvācu dialektā *verdink* ir ceturtdaļa). Naudas vidē tas nozīmēja sudraba monētu ceturtdaļmārkas vērtību.

1515. gadā tika pieņemti jauni naudas kalšanas noteikumi, kas atspoguļoja tolaik Rietumeiropā raksturīgos lielu maksāšanas līdzekļu meklējumus. Rīgā sāka kalt lielākas vērtības sudraba monētas – mārkas un vērdiņus. Viena mārkā tika pielīdzināta 4 vērdiņiem vai 36 šiliņiem. Pirmie vērdiņi bija Rīgas arhibīskapa Jaspera Lindes (1509–1524) un Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Plettenberga (1494–1535) kopkalums. Vērdiņus kala no 930° sudraba Rīgā, Tallinā un Tartu. Kopš 1526. gada uz Rīgā kaltajiem vērdiņiem attēlots Rīgas pilsētas lielais ģerbonis (mūra vārtos ar diviem torniem – lauvas galva, virs vārtiem – sakrustotas atslēgas un krusts).

Mainoties iekšpolitiskajai situācijai un vēlāk sākoties Livonijas karam (1558), monētu sudraba saturs vērtība un to vērtība attiecībā pret citām naudas vienībām bija pakļauta nemīdīgām pārmaiņām. 1525. gadā vērdiņš tika pielīdzināts 10 šiliņiem, bet 1551.–1557. gadā – 14 šiliņiem, un 1557. gadā vērdiņus jau kala no 578° sudraba.

Kad 16. gs. vidū Livonijas Konfederācija sabruka, Rīgai izdevās saglabāt brīv-pilsētas statusu (1561–1581), un monētas turpināja kalt Rīgas rāte (neregulāri – arī vērdiņus). Ap 1565. gadu slepeni tika samazināts sudraba saturs Rīgas monētās, un vērdiņi tika kalti no 437.5° sudraba. Beidzoties Rīgas brīv-pilsētas periodam, no apgrozības izzuda arī vērdiņi. Poļu varas laikā Pārdaugavas hercogistes vietvaldis Jans Hodkevičs (1566–1579) 1573. gadā organizēja nelielas vērdiņu tirāžas kalšanu Doles pilī. T.s. zviedru laikos vērdiņus nekala, bet par vērdiņiem sāka saukt trīspelherus, kas metāla sastāva, svara un lieluma ziņā bija atšķirīgi, bet tāpat bija mārkas ceturtdaļa. Ar Rīgas (1710) un Vidzemes (1721) iekļaušanu Krievijas impērijas sastāvā aprītē nonākot Krievijas rubļiem un kapeikām, vērdiņu pielīdzināja 1.5 kapeikām – par to liecina ieraksti Rīgas rēķināšanas grāmatās un 18. gs. kļaušu noteikumi.

Latvijas Bankas izlaistā eiro kolekcijas monēta pilda kultūrvēsturisku misiju, ļaujot vērdiņu atkal iepazīt ne vien kā dainu un pasaku tēlu, bet arī kā reālu sudraba naudas zīmi. Ne gluži apgrozības nauda, kas katru dienu tērējama, bet noteikti vēsturisko atpazīstamību un Eiropas naudas sistēmas kopsakarību izprātni vairojošs brīnums ar Rīgas arhibīskapa un Livonijas ordeņa mestra dzimtas ģerboņu sargātu Jaunavu Mariju ar bērnu un zizli rokās. Latvija svin svarīgas vēstures liecības – vērdiņa – 500 gadu jubileju.

Nominālvērtība – 5 eiro, svars – 11.00 g, diametrs – 28.00 mm, metāls – 925° sudrabs, kvalitāte – *proof*, monētas josta – gluda.

Monētas dizainu izstrādājis Laimonis Šēnbergs, tās ģipša modeli veidojusi Ligita Franckeviča. Monēta kalta Koninklijke Nederlandse Munt (Nīderlande).

Face value: 5 euro; weight: 11.00 g; diameter: 28.00 mm; metal: silver of .925 fineness; quality: proof; edge: plain.

The coin has been designed by Laimonis Šēnbergs, modelled by Ligita Franckeviča, and struck by Koninklijke Nederlandse Munt (the Netherlands).

Latvian writer Kārļis Skalbe (1879–1945) wrote a "Fairy Tale about a Ferding" (1912), in which a poor bathhouse attendant Ansis finds a ferding, which, when ever spent, returns to its owner's pocket. Overcome by greed, Ansis lives out his life, spending and respending the miracle coin. Having accumulated fabulous wealth and being envied by all, he has become so selfish that he does not even help his destitute mother. The ferding does not bring satisfaction to Ansis and, in the end, it is the Devil, the true owner of the coin, who reclaims it. This fairy tale, with its implied advice to tie one's interests and gains to the needs of other people, was written at a time when the ferding could only be found in museums.

The name of this Livonian Confederation coin is of German origin (*verding*; in the Middle Low German dialect *verdink* is a quarter). In the monetary context, it referred to a silver coin equal to a quarter mark.

In 1515, new coin striking regulations were adopted reflecting the search for larger value legal tender characteristic of Western Europe at that time. In Riga, silver coins of greater denominations – marks and ferdings – were struck. One mark was worth four ferdings or 36 schillings. The first ferdings were co-issued by the Archbishop of Riga Jasper Linde (1509–1524) and Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg (1494–1535). Ferdings were struck from silver of .930 fineness in Riga, Tallinn and Tartu. As of 1526, the ferdings struck in Riga depicted the large coat of arms of the city of Riga (a lion's head in a gate with two towers and crossed keys and a cross above the gate).

As the domestic situation changed and later, with the Livonian War beginning (1558), the value of the silver content of the coins and their value relative to other monetary units were subject to constant change. In 1525, the ferding was equated to 10 schillings and in 1551–1557, to 14 schillings. In 1557, ferdings were being struck from silver of .578 fineness.

When in the mid-16th century the Livonian Confederation collapsed, Riga managed to retain its free city status (1561–1581), and the town council of Riga continued to mint coins (irregularly, also ferdings). Around 1565, the silver content in the Riga coins was secretly reduced, and ferdings were struck from silver of .437.5 fineness. As the period of Riga's free city status ended, ferdings disappeared from circulation. During the period of Polish rule, Governor of the Duchy of Pārdaugava Jan Chodkiewicz (1566–1579) had a small amount of ferdings struck in the Dole Castle in 1573. During the so-called Swedish times, ferdings were not struck, but their name was transferred to dreipolchers, which were different in terms of metal content, weight and size but still amounted to a quarter mark. As Riga (1710) and Vidzeme (1721) were incorporated into the Russian Empire and Russian rubles and kopecks came into circulation, the ferding was equated to 1.5 kopecks as is evidenced by entries in the Riga accounting books and 18th century corvee regulations.

The euro collector coin issued by Latvijas Banka is meant to fulfil a historic mission: it will reintroduce the ferding as a real silver coin, not just as something featured in folk songs and fairy tales. It is not exactly a circulation coin for everyday use but rather a little miracle, which features Virgin Mary holding a child and sceptre, protected by the family coats of arms of both the Archbishop of Riga and the Master of the Livonian Order, and is empowered to promote understanding of interrelatedness of the European monetary system. Latvia is celebrating the 500th anniversary of an important historical evidence represented by the Livonian ferding.

